

Capítol 2

Llengua, ocupació i perfils professionals

Amado Alarcón (Universitat Rovira i Virgili)

2.1. Introducció

Aquest capítol descriu la distribució de competències lingüístiques de la població de Catalunya en l'àmbit laboral i professional, concretament s'analitzen les competències lingüístiques en català i castellà i en les principals llengües estrangeres observables a través de l'Enquesta d'usos lingüístics de la població 2013 (EULP 2013), amb especial èmfasi en l'anglès i el francès com a llengües internacionals. El capítol permet endinsar-se en les dades detallades de l'EULP 2013. En diverses ocasions s'han enllaçat i comparat les dades amb les de l'EULP 2008, fet que permet una comparació influenciada per una crisi econòmica especialment dura en termes laborals. En aquest capítol, doncs, s'observen els efectes notables d'una situació de canvi econòmic en la qual s'ha passat de taxes del 7,5 % d'atur en el primer trimestre del 2008 a superar el 20 % en el 2013, a partir d'aspectes socioculturals bàsics de la població, com ara els repertoris lingüístics.

En el marc del capitalisme informacional les competències socioculturals dels treballadors (repertoris lingüístics inclosos) es converteixen en factor clau pel que fa a l'ocupació.⁹ A partir d'aquest plantejament teòric, la relació entre llengua i evolució socioeconòmica queda reflectida al llarg del capítol, ja que la reestructuració econòmica ha condicionat l'estructura de capitals lingüístics a través de processos socials més complexos. En general, aquests processos són la terciarització, la internacionalització i la informacionalització. En concret, el creixement de nous subsectors d'activitat i el retrocés d'altres, amb el tancament d'empreses i les reduccions de plantilla, els acomiadaments i l'expulsió del mercat de treballadors sense competències adients, l'extensió de noves polítiques de selecció de personal, una competència més gran entre els treballadors per aconseguir o mantenir-se en el mercat de treball, etc.

⁹ CASTELLS, M. (1996).

2.2. Llengua i situació laboral

2.2.1. Distribució de competències segons la situació professional

La població catalana ocupada ha augmentat notablement els seus capitals lingüístics respecte a la darrera edició de l'EULP l'any 2008. En el cas de la població en atur i inactiva hi ha més matisos. Entre la població ocupada les principals competències lingüístiques (català, castellà, anglès i francès) han augmentat. Així, els coneixements de català i castellà s'han incrementat 4,8 i 1,4 punts, respectivament. El coneixement d'anglès ha augmentat notablement en més de 8 punts en només cinc anys, una dada molt important en el context de globalització i competència a escala internacional. Tot i que de manera més modesta, el coneixement de francès també ha augmentat entre la població ocupada, fet que és coherent amb la importància del mercat francès, tant per a les exportacions com per al turisme. El trilingüisme en català, castellà i anglès ha augmentat notablement: el 2013, el 29,1% de la població ocupada era trilingüe (49,4% en el cas dels directius, científics i professionals, i només el 10,9% dels treballadors manuals), enfront del 17,3% del 2008. El trilingüisme de la població desocupada és del 19,4% entre els que tenen una feina anterior, però del 44,5% entre els que busquen la primera feina. El 2008 tot just un 12% de la població desocupada era trilingüe. Cal tenir en compte que en el grup empresarial es tenen més competències lingüístiques, amb augments de més de 10 punts en el cas de l'anglès (una evolució molt ràpida en les competències d'aquesta llengua en els darrers cinc anys), fet que apunta una renovació del lideratge empresarial més orientat cap a la internacionalització.

Respecte a la temporalitat ocupacional, destaca la diferència entre el coneixement del català dels treballadors indefinits i dels treballadors eventuais. El coneixement del català es troba 9,6 punts per sobre en el cas dels treballadors indefinits, la qual cosa no seria coherent amb les dades de precarietat i temporalitat dels joves, formats en català. Per tant, les competències en català estan associades no només a l'arrelament socioterritorial, sinó també a l'arrelament laboral. És a través de feines estables que augmenta la competència en català. No obstant això, la bretxa en les competències lingüístiques entre treballadors temporals i indefinits s'ha reduït des del 2008. Estar ocupat, doncs, encara que sigui eventualment, requereix més coneixements de llengua catalana.

La població desocupada amb una feina anterior se situa 22 punts per sota quant a coneixement del català respecte de la població aturada que cerca la primera feina. A més, les diferències lingüístiques entre ambdós col·lectius són molt evidents quan s'observen els coneixements d'anglès. La població desocupada amb una feina anterior té menys competències lingüístiques que el 2008, fet que mostra que la competència en català és un factor clau a l'hora de trobar feina. Aquests resultats es poden interpretar de dues maneres: d'una banda, la població ocupada ha augmentat els seus capitals lingüístics, i de l'altra, el mercat de treball ha seleccionat els treballadors amb més competències lingüístiques.

Quant als grups laboralment inactius, els jubilats o pensionistes i els que es dediquen a les feines de la llar han reduït notablement el coneixement del català. Cal tenir en compte que, cada vegada més, aquests grups estan formats per població d'origen lingüístic no català i que, en els cas dels jubilats, no van ser escolaritzats en català. Els nivells baixos de competències lingüístiques en el grup dels que es dediquen a les

feines de la llar són molt simptomàtics: existeix una forta relació entre el coneixement de llengües i la inserció al mercat de treball.

Taula 2.1. Coneixements lingüístics segons la situació laboral. 2008-2013

	Català: l'entén, el sap parlar, el sap llegir i el sap escriure		Castellà: l'entén, el sap parlar, el sap llegir i el sap escriure		Anglès: l'entén, el sap parlar, el sap llegir i el sap escriure		Francès: l'entén, el sap parlar, el sap llegir i el sap escriure	
	2008	2013	2008	2013	2008	2013	2008	2013
Ocupat	66,6 %	71,4 %	96,7 %	98,1 %	26,0 %	34,2 %	14,4 %	15,1 %
Empresari (amb menys de cinc assalariats)	61,3 %	70,7 %	95,0 %	98,9 %	18,0 %	30,8 %	14,0 %	13,6 %
Empresari (amb cinc assalariats o més)	—	75,9 %	—	100,0 %	—	27,4 %	—	25,6 %
Autònom	—	68,8 %	—	98,0 %	—	28,0 %	—	13,5 %
Assalariat indefinit	64,2 %	70,6 %	97,1 %	98,5 %	21,8 %	33,2 %	13,0 %	15,5 %
Assalariat eventual	49,1 %	61,0 %	93,1 %	94,4 %	23,7 %	31,6 %	10,3 %	11,8 %
Desocupat (amb feina anterior)	64,2 %	56,8 %	93,9 %	95,7 %	22,7 %	25,4 %	11,1 %	11,4 %
Desocupat (sense feina anterior)	—	78,0 %	—	95,3 %	—	49,7 %	—	10,0 %
Jubilat o pensionista	43,2 %	33,6 %	93,4 %	92,5 %	4,9 %	4,6 %	6,9 %	8,3 %
Jubilat o pensionista que no ha treballat abans	—	19,5 %	—	85,0 %	—	2,4 %	—	1,0 %
Estudiant	96,9 %	94,1 %	99,4 %	98,7 %	62,9 %	69,5 %	12,9 %	12,4 %
Feines de la llar	38,3 %	27,1 %	92,1 %	89,0 %	5,7 %	5,7 %	9,0 %	6,7 %
Altres situacions laborals	50,1 %	52,2 %	92,4 %	94,7 %	11,8 %	31,0 %	15,1 %	12,3 %
Total*	61,1 %	60,2 %	95,6 %	95,9 %	22,4 %	28,3 %	12,2 %	12,1 %

Ombrejat gris: diferències estadísticament significatives.

Nombres en gris: dades no significatives per al càlcul.

Guió: manca d'informació.

* Inclou membres de cooperativa i ajut familiar i persones amb incapacitat.

Pel que fa al català, la taula 2.2 mostra l'efecte positiu sobre la població ocupada i, particularment, sobre l'empresariat, de la relació entre les variables llengua inicial, llengua d'identificació i llengua habitual, relació que s'han reforçat des del 2008: el 2013, un 31 % del conjunt de la població té el català com a llengua inicial enfront de gairebé el 50 % de l'empresariat amb assalariats. Entre els assalariats indefinits, el percentatge de català com a llengua inicial ha disminuït (del 31,6 % el 2008 al 28,8 % el 2013), així com entre els que es dediquen a les feines de la llar (del 27,4 % el 2008 al 21,2 % el 2013). Entre la població desocupada s'ha reduït el nombre dels que tenen el català com a llengua inicial o com a llengua d'identificació. Les dades mostren que la llengua es troba fortament lligada a l'estructura socioeconòmica catalana.

Taula 2.2. El català com a llengua inicial, d'identificació i habitual segons la situació professional. 2008-2013

	Llengua inicial		Llengua d'identificació		Llengua habitual	
	2008	2013	2008	2013	2008	2013
Ocupat	29,7 %	31,9 %	36,3 %	38,3 %	34,2 %	38,6 %
Empresari (amb menys de cinc assalariats)	41,9 %	49,3 %	49,0 %	53,8 %	46,4 %	55,0 %
Empresari (amb cinc assalariats o més)	—	47,4 %	—	58,7 %	—	58,5 %
Autònom	—	39,6 %	—	46,4 %	—	44,9 %
Assalariat indefinit	31,6 %	28,8 %	38,3 %	36,2 %	36,2 %	36,3 %
Assalariat eventual	16,7 %	22,7 %	18,4 %	24,3 %	17,9 %	25,3 %
Desocupat	24,3 %	21,4 %	28,4 %	25,5 %	26,9 %	25,0 %
Desocupat sense feina anterior	—	32,0 %	—	33,4 %	—	28,5 %
Jubilat o pensionista	38,8 %	36,3 %	43,4 %	42,2 %	43,0 %	43,3 %
Jubilat o pensionista que no ha treballat abans	—	25,6 %	—	31,3 %	—	28,1 %
Estudiant	43,1 %	40,3 %	47,9 %	44,3 %	45,0 %	41,2 %
Feines de la llar	27,4 %	21,2 %	31,7 %	23,8 %	30,7 %	23,5 %
Altres situacions laborals	26,3 %	26,7 %	25,5 %	29,6 %	27,5 %	30,0 %
Total*	31,7 %	31,0 %	37,2 %	36,4 %	35,6 %	36,3 %

Ombrejat gris: diferències estadísticament significatives.

Guió: manca d'informació.

* Inclou membres de cooperativa i ajut familiar i persones amb incapacitat.

2.2.2. Influència de les competències lingüístiques en la situació professional

Com influeix el coneixement de llengües sobre la situació ocupacional? Aquesta pregunta està carregada de connotacions sociopolítiques i, particularment, quan parlem de llengües de nacions sense Estat, de minories nacionals o de les llengües dels immigrants. Sovint les teories del capital humà no entenen el valor de les llengües, atès que la llengua és molt més que un capital en el mercat. Per exemple, als Estats Units sovint es planteja si la població hispana bilingüe rep menys ingressos per conèixer, simultàniament, anglès i espanyol: que un hispanoparlant que parla anglès rebi, *ceteris paribus*, menys ingressos que un angloamericà monolingüe no es pot explicar des de les perspectives teòriques de la llengua com a capital humà, sinó des d'una concepció de la llengua com a marcador ètnic d'una posició social i políticament subordinada. Aculturar-se (abandonar l'espanyol als Estats Units a través de les generacions) es pot entendre com una manera d'equiparar-se en salaris i ocupacions als monolingües anglesos. Malgrat la presència de llengües com ara l'àrab o l'amazic a Catalunya, parlades per gairebé el 10 % de la població en moltes localitats, les llengües amb grans mercats i socialment «no marcades» (sense atribucions negatives poderoses al grup que les parla), com l'alemany, el francès o el japonès, acostumen a ser llengües rendibles quan els grups que les parlen no es perceben localment com una amenaça a la unitat social.

La taula 2.3 mostra la probabilitat d'estar ocupat o desocupat segons un seguit de variables lingüístiques clau. Parlar llengües com l'alemany, el francès o el xinès és

un indicador d'alta ocupació; en canvi, parlar-ne d'altres, com el romanès o l'àrab i/o l'amazic, o no parlar-les, com és el cas del català i el castellà, és un *proxy* d'atur.¹⁰ Tenint en compte els resultats significatius de l'EULP 2013, parlar àrab i/o amazic implica el 41,9% de desocupació; no parlar castellà, el 36,3%; no tenir coneixements de català o tenir-los baixos, el 30,8%. Per contra, com a dades significatives, en el cas de la població quadrilingüe que, a més de català i castellà, parla anglès i alemany, el percentatge de desocupació es redueix al 6,5%; en el cas de la població d'origen lingüístic català que usa predominantment aquesta llengua el percentatge és del 15%; en el cas de la població que té el català com a llengua inicial el percentatge de desocupació és del 15,3%; en el cas de la població que té coneixements lingüístics de francès el percentatge és del 17%. Respecte a la llengua catalana, l'anàlisi de la variable dels grups sociolingüístics desenvolupada al capítol 7 del volum I de l'anàlisi de l'EULP 2013, i que combina llengua inicial, familiar i usos personals, tendeix a fer més visibles els efectes de la llengua sobre la situació ocupacional.

Taula 2.3. Perfils lingüístics i sociodemogràfics de la població ocupada i desocupada. 2013

	Ocupat	Desocupat que ha treballat abans	Desocupat que busca la primera feina	Valors absoluts de cada grup	
Grups sociolingüístics	Usa predominantment el català i té origen lingüístic català	83,2 %	15,0 %	1,8 %	970.390
	Usa predominantment el castellà i té origen lingüístic castellà	72,7 %	25,1 %	2,2 %	1.306.060
	Alterna l'ús de català i castellà	77,9 %	19,5 %	2,6 %	859.989
	Usa predominantment el castellà i té origen lingüístic català	62,9 %	15,6 %	21,5 %	23.291
	Usa predominantment el català i té origen lingüístic no català	82,0 %	16,3 %	1,7 %	303.096
	Usa predominantment altres llengües i poc el català	63,5 %	31,1 %	5,4 %	385.322
Coneixements lingüístics en totes les habilitats	Sap català	79,5 %	17,6 %	3,0 %	2.658.134
	No sap català	69,1 %	29,1 %	1,8 %	1.221.631
	Sap castellà	76,6 %	20,8 %	2,5 %	3.782.968
	No sap castellà	58,7 %	36,3 %	4,9 %	96.797
	Sap anglès	79,6 %	16,4 %	3,9 %	1.268.936
	No sap anglès	74,5 %	23,5 %	1,9 %	2.610.829
	Sap francès	81,2 %	17,0 %	1,8 %	550.709
	No sap francès	75,4 %	21,9 %	0,0 %	3.329.056
Coneixement del català	Alts coneixements	80,8 %	15,9 %	3,3 %	2.106.060
	Amb mancances	74,7 %	24,2 %	1,1 %	885.621
	Sense coneixements o baixos	66,6 %	30,8 %	2,6 %	850.827

¹⁰ D'una variable *proxy* és possible inferir una altra informació. En aquest cas no parlar llengües com el romanès o l'àrab o bé no parlar el català i el castellà pot servir per inferir el percentatge d'atur.

		Ocupat	Desocupat que ha treballat abans	Desocupat que busca la primera feina	Valors absoluts de cada grup
Coneixement d'altres llengües	Sap parlar àrab i/o amazic	51,7 %	41,9 %	6,4 %	147.028
	No sap parlar àrab i/o amazic	77,2 %	20,4 %	2,4 %	3.732.738
	Sap parlar romanès	60,2 %	37,7 %	2,2 %	49.907
	No sap parlar romanès	76,4 %	21,0 %	2,6 %	3.829.859
	Sap parlar xinès	86,6 %	13,4 %	0,0 %	16.170
	No sap parlar xinès	76,2 %	21,2 %	2,6 %	3.863.595
Nombre de llengües que sap parlar	Una llengua	68,2 %	29,6 %	2,2 %	382.190
	Dues llengües	76,6 %	21,5 %	2,0 %	2.171.149
	Tres llengües	77,6 %	18,5 %	3,9 %	922.963
	Quatre llengües	79,8 %	17,1 %	3,0 %	297.171
	Cinc llengües	76,7 %	18,8 %	4,5 %	78.995
	Sis llengües	69,5 %	29,1 %	1,4 %	24.970
Sap parlar català, castellà i altres llengües	Sap parlar anglès i alemany	90,1 %	6,5 %	3,4 %	44.602
	No sap parlar anglès i alemany	76,0 %	21,4 %	2,6 %	3.835.164
	Sap parlar anglès i francès	82,7 %	15,3 %	2,1 %	255.489
	No sap parlar anglès i francès	75,7 %	21,6 %	2,6 %	3.624.276
	Sap parlar anglès	80,8 %	15,0 %	4,2 %	1.063.416
	No sap parlar anglès	74,5 %	23,5 %	2,0 %	2.816.349
Llengua d'identificació	Català	82,3 %	15,3 %	2,4 %	1.374.402
	Català i castellà	72,7 %	24,9 %	2,4 %	294.272
	Castellà	74,6 %	23,4 %	2,0 %	1.812.023
	Altres llengües o combinacions	64,4 %	29,5 %	6,2 %	382.578
Llengua inicial	Castellà	75,4 %	22,6 %	2,0 %	2.130.217
	Català	81,9 %	15,3 %	2,8 %	1.151.386
	Català i castellà	79,7 %	18,8 %	1,5 %	102.115
	Altres llengües o combinacions	65,3 %	29,5 %	5,1 %	464.430
Llengua habitual	Català	82,9 %	15,0 %	2,1 %	1.375.043
	Castellà	73,1 %	24,2 %	2,7 %	1.938.366
	Català i castellà	76,0 %	22,5 %	1,5 %	304.290
	Altres llengües o combinacions	62,4 %	31,4 %	6,1 %	248.181

Base: població ocupada i desocupada (amb o sense feina anterior) (4.339).

Ombrejat gris: diferències estadísticament significatives.

Nombres en gris: dades no significatives per al càlcul.

2.3. Llengua catalana i professió: evolució

Les diferents enquestes i censos lingüístics produïts a Catalunya des del 1991 mostren l'evolució de la llengua catalana segons el perfil ocupacional. L'evolució positiva del coneixement de la llengua catalana (saber-la parlar), que es va truncar el 2008, ha tornat a la línia ascendent el 2013 (taula 2.4). Aquest fet és molt evident en el cas de les activitats agràries i pesqueres (88 %) i en el cas de la indústria i la construcció (75,6 %), en què es va concentrar un bon nombre de treballadors immigrants en la darrera dècada i que haurien estat substituïts per població autòctona; al mateix temps, els estrangers que continuen en aquests sectors haurien tingut una integració lingüística més rellevant. L'únic grup que ha patit un descens respecte al 2001 quant a coneixement de català és el dels treballadors no qualificats (59 %), tot i que ha augmentat onze punts respecte al 2008.

La relació entre professió i capacitat de parlar català actualment està molt lligada amb el lloc de naixement. Si hi ha professions internacionalment mòbils, també hi hauria d'haver una relació amb la distribució de les competències en català. No obstant això, ha augmentat la capacitat de parlar català entre els científics i intel·lectuals, en una població mòbil en el marc del capitalisme informacional i dels processos internacionalitzats de producció de coneixement (13,1 % d'estrangers), i també entre els directius que podrien obeir a lògiques similars (11,9 % d'estrangers). Els grups dels tècnics i dels empleats administratius, que haurien de situar-se com a part d'una classe mitjana professional, relativament local i immòbil, mostren taxes de coneixement de català similars a les dels directius, però més baixes que les dels grups dels científics i intel·lectuals.

Els canvis en la nomenclatura de CCO-1994 a CCO-2011 per classificar diferents ocupacions a les grans categories ocupacionals poden estar relacionats, en alguns casos, amb la mutació que ha patit el grup dels científics i intel·lectuals, atès que ara incorporen «tècnics» que serien més propensos a ser locals. Segons l'EULP 2013 en aquest grup hi ha una xifra notable d'estrangers. Tot apunta que els entorns qualificats (parcs científics o universitats, per exemple) generen dinàmiques favorables al català. En canvi, en el cas d'ocupacions menys valorades en l'escala professional es continuen mostrant les taxes més baixes de coneixement del català, particularment en els entorns on es combinen migració interior i exterior, com ara les ocupacions elementals, els operadors d'instal·lacions i maquinària, les indústries manufactureres i la construcció. En definitiva, mentre que en les ocupacions més qualificades augmenta la competència en català, en les menys qualificades disminueix. Així, prop del 25 % dels científics i tècnics han nascut fora de Catalunya, però només el 5-6 % indiquen no parlar català. En canvi, pel que fa a les ocupacions elementals, prop del 68 % dels treballadors han nascut fora de Catalunya i un 54,8 % no parla català. En conclusió, una societat del coneixement, com indica Ninyoles (2008), és favorable a la llengua catalana.

Taula 2.4. Coneixement del català (el sap parlar) segons la situació professional. 1991-2013

	1991	1996	2001	2008	2013
Científics i intel·lectuals (tècnics i professionals científics i intel·lectuals)	87,3 %	92,7 %	94,0 %	93,8 %	94,7 %
Tècnics i professionals de suport	84,4 %	90,2 %	91,2 %	94,8 %	93,7 %
Empleats administratius (empleats comptables, administratius i altres empleats d'oficina)	75,3 %	86,9 %	89,1 %	89,6 %	94,8 %
Directius (directors i gerents)	79,8 %	84,6 %	88,1 %	83,2 %	94,0 %
Activitats agràries i pesqueres (treballadors qualificats en activitats agrícoles, ramaderes, forestals i pesqueres)	85,0 %	86,9 %	85,0 %	70,2 %	88,0 %
Serveis i venedors (treballadors dels serveis de restauració, personals, protecció i venedors)	70,6 %	80,1 %	80,1 %	79,0 %	82,9 %
Instal·ladors de maquinària, muntadors (operadors d'instal·lacions i maquinària i muntadors)	55,8 %	67,5 %	74,0 %	74,0 %	77,2 %
Indústria i construcció (artesans i treballadors qualificats de les indústries manufacteres i la construcció)	60,9 %	70,8 %	73,6 %	68,3 %	75,6 %
Treballadors no qualificats (ocupacions elementals)	45,8 %	59,5 %	59,8 %	47,8 %	59,0 %
Total	70,0 %	79,3 %	81,1 %	79,8 %	84,3 %

Entre parèntesis: denominació CCO 2011.

Dades: Solé, J. (2007) a partir d'Idescat, Cens lingüístic 1991, 1996, 2001 i elaboració pròpia a partir de l'EULP 2008 i l'EULP 2013.

Base: població ocupada i desocupada amb feina anterior (4.339).

2.4. Perfils professionals segons la intensitat lingüística del treball

2.4.1. Concepte i distribució

En diferents recerques prèvies s'ha desenvolupat i aplicat el concepte d'intensitat lingüística del treball a diferents contextos laborals com ara a Catalunya¹¹ o la frontera entre els Estats Units i Mèxic.¹² Fonamentats en la rellevància de les competències lingüístiques i culturals en el capitalisme informacional de Manuel Castells (1996) i la rellevància de l'anàlisi de símbols de Reich (1991), la intensitat lingüística en el context de l'activitat econòmica es pot definir a través de tres elements: 1) el nombre de llengües necessàries per al desenvolupament del treball (intensitat per diversitat), 2) la necessitat de la llengua o llengües com a instrument de treball en diferents dominis (intensitat per extensió) i 3) l'excel·lència en l'ús entesa com l'evolució dels

¹¹ ALARCÓN, A. (2007).

¹² ALARCÓN i altres, 2013a, 2013b.

requeriments quant al coneixement de la llengua (intensitat per qualitat). Aquestes variables permeten comprendre millor la necessitat de competències lingüístiques segons la professió, i simplifiquen, alhora, l'ampli ventall de categories en els sistemes de classificació, els quals s'han mostrat útils en la planificació i formació lingüístiques.¹³ Des de la vessant teòrica, cal tenir en compte que indicar que vivim en una societat del coneixement no implica necessàriament que tothom hagi de treballar amb el llenguatge. Ara bé, com a mínim, perfils professionals diferents ho han de fer amb graus de competències diferents. Per tant, cadascun dels grups professionals té necessitats lingüístiques diferents.

Atesa la distribució de freqüències en les diferents categories, a la taula 2.5 s'han fusionat les categories 2.A i 2.B, en les quals predominen les competències orals. A Alarcón (2013) es pot trobar una àmplia descripció de les característiques i definicions d'aquests grups en relació amb la Classificació catalana d'ocupacions CCO-2011.¹⁴ Les dades relatives a l'EULP 2013 fan servir la CCO-2011. La taula 2.5 classifica els llocs de treball segons la intensitat lingüística en els processos productius.

¹³ CASTELLS, A. (2003).

¹⁴ La distribució dels perfils professionals segons la intensitat lingüística del treball a partir de la Classificació catalana d'ocupacions 2011 (CCO-2011) s'ha basat en una primera fase en els dos primers dígit de la classificació, i en una segona s'han reassignat individus a les diferents categories atenent la classificació de quatre dígit de la CCO-2011 en les categories no buides de la mostra. La classificació és la següent:

Treballadors manuals: 51, 61*, 64, 71, 72, 73, 74, 75, 76*, 77*, 78, 98, 81, 82, 83, 84*, 92, 93, 94*, 95, 96, 97. A quatre dígit: 7611, 7614, 7701, 7703, 7704, 7705, 7707, 8432, 9420, 9432, 9442, 9443.

Atenció al públic, comercials i encarregats: 32, 33*, 34*, 35*, 37*, 44, 45*, 50, 51*, 52, 53, 54, 55, 56*, 57, 58, 59, 84*, 91, 94*. A quatre dígit: 5720, 3339, 3402, 3510, 3521, 3715, 3721, 3722, 3723, 3724, 4500, 5120, 5210, 5611, 5629, 8411, 8412, 8420, 8431.

Administratius i tècnics: 21*, 23*, 24*, 26*, 27*, 31*, 33*, 34*, 35*, 36, 37*, 38, 41, 42, 43, 45*, 56*, 61*, 62, 63, 64, 76*, 77*, 78*, 94*. A quatre dígit: 2121, 2122, 2123, 2140, 2159, 2312, 2611, 2613, 2621, 2622, 2623, 2624, 2630, 2640, 2729, 3121, 3122, 3123, 3124, 3126, 3127, 3128, 3129, 3131, 3132, 3133, 3139, 3142, 3143, 3151, 3152, 3153, 3154, 3160, 3312, 3314, 3315, 3316, 3321, 3324, 3325, 3326, 3329, 3401, 3403, 3405, 3522, 3531, 3711, 3713, 3732, 3733, 3739, 5621, 5622, 5910, 6110, 6120, 7613, 7616, 7617, 7618, 7621, 7622, 7623, 7709, 7832, 9434.

Directius, professionals i científics: 11, 12, 13, 14, 15, 21*, 22, 23*, 24*, 25, 26*, 27*, 28, 29, 31*, 32*, 35*, 37*. A quatre dígit: 2320, 2410, 2430, 2460, 2930, 3200, 2111, 2112, 2130, 2140, 2151, 2152, 2153, 2154, 2155, 2157, 2311, 2321, 2322, 2323, 2324, 2329, 2411, 2412, 2413, 2414, 2415, 2421, 2422, 2425, 2426, 2431, 2432, 2433, 2435, 2436, 2439, 2442, 2443, 2451, 2461, 2462, 2463, 2469, 2471, 2472, 2473, 2481, 2482, 2484, 2651, 2711, 2712, 2713, 2719, 2810, 3110, 3534, 3535, 3539, 3731.

Els nombres marcats amb * són grups ocupacionals amb ocupacions a quatre dígit de la CCO-2011 distribuïdes en diferents perfils ocupacionals.

Taula 2.5. Perfils professionals segons la intensitat lingüística del treball. Tipologies

Perfil	Etiqueta	Descripció	Exemples: categories professionals
Perfil 1	Serveis rutinaris a la producció «Treballador manual: el treballador manual»	<ul style="list-style-type: none"> – Personal que no té contacte amb l'exterior, ni oral ni escrit. – Comprendre comunicacions molt bàsiques de l'organització o de l'exterior relacionades amb el seu treball concret. 	Peons; operaris de producció; operaris de taller; mossos de magatzem; personal de manteniment.
Perfil 2.A	Serveis personals de perfil baix «Atenció al públic, comercials i encarregats: el treballador parlant»	<ul style="list-style-type: none"> – Personal que té contacte amb el públic per a informacions de primera atenció. – Produir missatges orals breus i senzills. – No produeix textos escrits. 	Personal de porteria; majordomia; conserges i recepcionistes; caixer/a.
Perfil 2.B	Serveis personals de perfil alt	<ul style="list-style-type: none"> – Personal que ha de donar informacions orals d'atenció bàsica en un lloc de treball considerat important per a la imatge de l'organització. – Produir missatges orals i fluids. 	Personal d'atenció al públic; telefonistes; venedors; promoció comercial; comercial extern.
Perfil 3	Analistes de símbols de perfil tècnic «Administratius i tècnics: l'escriptor pautat»	<ul style="list-style-type: none"> – Personal que produeix textos escrits breus o pautats. – Produir missatges orals de poca complexitat. – Pot tenir contactes orals amb el públic. 	Secretariat; personal administratiu; auxiliar administratiu; personal tècnic que escriu formularis i textos pautats.
Perfil 4	Analistes de símbols de perfil alt «Directius. Professionals i científics: parlant i escriptor complex»	<ul style="list-style-type: none"> – Personal que produeix textos escrits de diferent complexitat. – Expressar-se oralment de manera correcta i fluïda, amb un cert grau d'improvisació. – Pot tenir contactes formals amb l'exterior. 	Personal directiu; alts càrrecs; personal que escriu informes complexos; personal tècnic superior; personal de gestió; secretaria de direcció.

Dades: EULP 2003, REICH, R. (1991), ALARCÓN, A. (2007, 2013).

L'anterior classificació permet observar l'evolució entre el 2008 i el 2013 del mercat de treball català. En el camp metodològic, s'ha produït un canvi en els sistemes de classificació professional que pot tenir efectes sobre els resultats comparats. No obstant això, s'ha esdevingut una disminució del treball manual i un augment dels treballadors dedicats a l'atenció al públic, comercials i encarregats. Aquestes dades són coherents amb els processos de terciarització de l'economia. D'altra banda, la petita reducció que s'observa en la categoria d'administratius i tècnics, així com en la de directius, professionals i científics (taula 2.6), és coherent amb la proliferació d'organitzacions més planes i la reducció de pressupostos públics destinats a l'àmbit científic.

Taula 2.6. Perfils professionals segons la intensitat lingüística del treball. 2008-2013

	2008 CCO-1994	2013 CCO-2011
Treballador manual	32,0 %	29,5 %
Atenció al públic, comercials i encarregats	27,1 %	31,9 %
Administratius i tècnics	19,0 %	18,9 %
Directius, professionals i científics	21,9 %	19,7 %

Base: població ocupada i desocupada amb feina anterior (4.339).

2.4.2. Característiques i repertoris dels perfils professionals

Com s'observa a la taula 2.8, els perfils lingüístics estan força relacionats amb el nivell educatiu. El 2013, el 5,3% dels treballadors manuals tenen estudis universitaris; en canvi, entre els directius, professionals i científics aquesta xifra arriba al 78,2%. Es tracta d'un augment molt substancial respecte al 62% del 2008 que separa notablement aquest grup del dels administratius i tècnics. Aquesta dada és un punt de partida interessant: durant els darrers anys de crisi econòmica s'ha produït una forta adequació del mercat laboral que s'observa comparant els nivells educatius en els diferents estrats de la classificació de perfils professionals. També trobem una igualtat més gran entre homes i dones en els diferents perfils, excepte en la categoria d'administratius i tècnics, en part deguda a la nova classificació de la CCO-2011, la qual, per exemple, ha permès distingir entre infermeria i auxiliars d'infermeria. Per esmentar dues variables socials clau per la manera com han interactuat amb el mercat de treball durant els darrers cinc anys, s'observa que hi ha més dones al mercat de treball i més titulats universitaris en les categories més pròximes a la seva formació. La presència de treballadors estrangers s'ha mantingut o ha augmentat en tots els perfils excepte en el de l'atenció al públic.

Pel que fa al grup dels treballadors manuals (o «treballadors silenciosos»), menys del 20% tenen el català com a llengua inicial, atès que hi predominen els nascuts fora de Catalunya. Exceptuant el castellà, les seves competències lingüístiques són reduïdes: poc més del 49% indiquen tenir totes les competències en català i els que indiquen parlar anglès tot just representen un 14,3%. L'ús habitual del català en aquest grup és poc més del 20%. Les característiques principals del grup són nivells educatius baixos, una menor presència de dones i un major nombre de població immigrada.

Pel que fa al grup de l'atenció al públic (o de la gestió d'equips de persones en el treball), és un grup principalment femení (61,8%) en què les taxes d'estudis universitaris són inferiors a la mitjana (17,2%), tot i que augmenten sis punts respecte al 2008. El 26,4% té el català com a llengua inicial (com a refugi d'ocupació en temps de crisi és on més ha augmentat). Tendeix a identificar-se amb més freqüència amb el català (32,1%) i a usar-lo habitualment (32,6%) que no pas el grup de treballadors manuals. Tot i que aquest perfil generalment no ha de produir textos escrits complexos, les competències lingüístiques de català continuen sent limitades (el 67,9% el sap parlar, el sap llegir i el sap escriure). Aquest fet demostra les dificultats d'aplicar la correspondència lingüística amb els clients (adoptar el català en les interaccions). Les competències lingüístiques d'anglès tot just arriben al 28,3%, tot i ser 6,3 punts més que el 2008, fet que remet, de nou, a la readaptació dels repertoris lingüístics en anys de crisi econòmica. A més, és en aquest grup on es produeix un interès més alt per aprendre o millorar els coneixements de llengua catalana (51,8%).

En el grup dels administratius i tècnics (o «escriptors pautats») s'observen canvis notables respecte als grups anteriors. Pel que fa a les dades de treballadors que tenen el català com a llengua inicial, el 2013, superen el 38%, el doble que en els treballadors manuals; pel que fa al català com a llengua d'identificació i llengua habitual els percentatges són superiors al 45%. El 80,4% tenen totes les competències lingüístiques de català, el 40,3% d'anglès i el 15,9% de francès. Es tracta del sector en què s'observa una presència més baixa de població estrangera (11,6%) i de població nascuda a altres parts de l'Estat (12,7%).

Finalment, en el grup de directius, professionals i científics s'observen els percentatges més alts d'adscripció a la llengua catalana (el 43,7% la tenen com a llengua inicial i el 54,4% com a llengua habitual). Es tracta, molt majoritàriament, de professionals amb estudis universitaris (78,2%) que tenen totes les competències lingüístiques d'anglès en un 57% dels casos, 13 punts més que el 2008, i de francès en un 23,1%. El castellà sembla ser una condició imprescindible (99,4%) i la presència de dones (56,6%) ha superat la dels homes, amb un augment de més de tretze punts respecte al 2008, relacionat amb la reducció del percentatge en categories inferiors (administratius i tècnics). Totes les dades anteriors mostren una adequació sociolingüística de la població ocupada a les noves condicions de producció informacional del segle XXI.

Taula 2.7. El català com a llengua inicial, d'identificació i habitual segons la situació professional. 2008-2013

	Llengua inicial		Llengua d'identificació		Llengua habitual	
	2008	2013	2008	2013	2008	2013
Treballadors manuals	19,6 %	18,3 %	22,6 %	21,6 %	21,2 %	20,3 %
Atenció al públic, comercials i encarregats	23,3 %	26,4 %	29,4 %	32,1 %	28,0 %	32,6 %
Administratius i tècnics	39,6 %	38,7 %	48,3 %	46,7 %	42,4 %	46,0 %
Directius, professionals i científics	41,1 %	43,7 %	50,7 %	52,3 %	50,0 %	54,4 %
Total	29,1 %	29,7 %	35,5 %	35,8 %	33,4 %	35,8 %

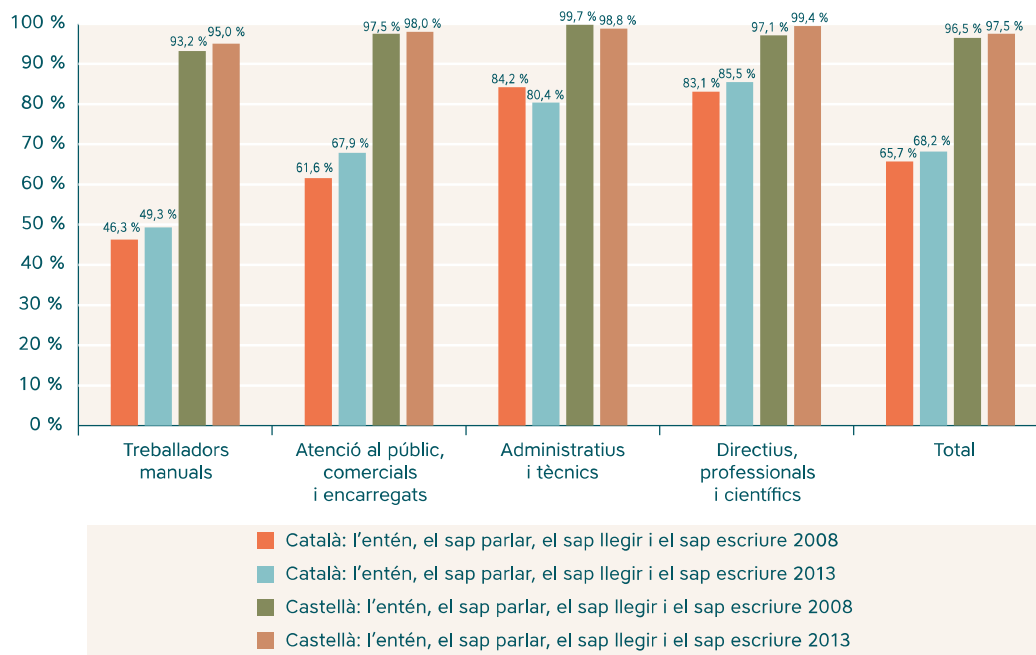
Ombrejat gris: diferències estadísticament significatives.
Base: població ocupada i desocupada amb feina anterior (4.339).

Taula 2.8. Principals trets sociodemogràfics segons la situació professional. 2008-2013

	Dona		Estudis universitaris		Nascut a la resta de l'Estat		Nascut a l'estranger	
	2008	2013	2008	2013	2008	2013	2008	2013
Treballadors manuals	26,5 %	26,9 %	5,2 %	5,3 %	20,7 %	17,8 %	31,3 %	31,8 %
Atenció al públic, comercials i encarregats	51,1 %	61,8 %	11,3 %	17,2 %	17,8 %	14,3 %	26,0 %	23,9 %
Administratius i tècnics	66,8 %	50,8 %	35,0 %	38,8 %	14,0 %	12,7 %	8,3 %	11,6 %
Directius, professionals i científics	43,4 %	56,6 %	62,0 %	78,2 %	13,2 %	10,5 %	14,5 %	13,6 %
Total	44,5 %	48,4 %	25,0 %	29,9 %	17,0 %	14,3 %	21,8 %	21,9 %

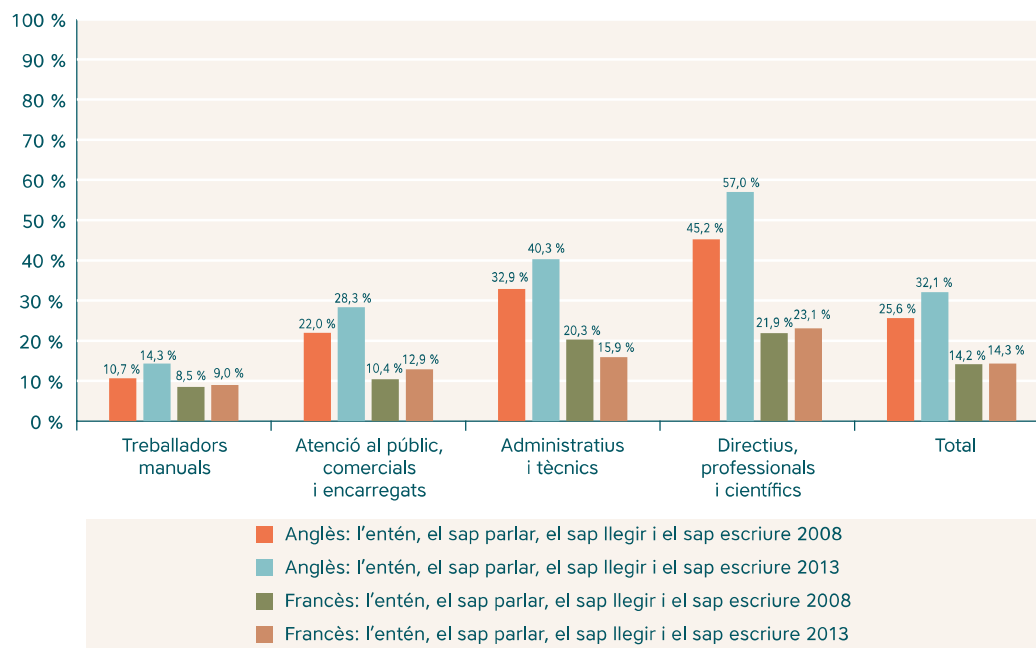
Ombrejat gris: diferències estadísticament significatives.
Base: població ocupada i desocupada amb feina anterior (4.339).

Gràfic 2.1. Coneixements de català i de castellà segons la professió. 2008-2013

Base: població ocupada i desocupada amb feina anterior (4.339).

Gràfic 2.2. Coneixements d'anglès i de francès segons la professió. 2008-2013

Base: població ocupada i desocupada amb feina anterior (4.339).

Taula 2.9. Repertoris lingüístics segons els perfils professionals i el sector d'activitat. 2013

		Català: l'entén, el sap parlar, el sap llegir i el sap escriure	Castellà: l'entén, el sap parlar, el sap llegir i el sap escriure	Anglès: l'entén, el sap parlar, el sap llegir i el sap escriure	Francès: l'entén, el sap parlar, el sap llegir i el sap escriure
Agricultura	Treball manual	41,4 %	80,2 %	9,7 %	3,9 %
	Serveis personals	100,0 %	100,0 %	0,0 %	0,0 %
	Administratius i tècnics	62,0 %	86,3 %	7,2 %	11,2 %
	Directius, professionals i científics	100,0 %	72,8 %	19,5 %	12,0 %
	Total	58,5 %	84,2 %	8,2 %	9,0 %
Indústria	Treball manual	58,1 %	97,5 %	11,5 %	8,0 %
	Serveis personals	77,3 %	99,4 %	29,8 %	15,2 %
	Administratius i tècnics	75,1 %	100,0 %	41,2 %	11,9 %
	Directius, professionals i científics	75,5 %	100,0 %	62,6 %	15,6 %
	Total	65,1 %	98,5 %	24,7 %	10,3 %
Construcció	Treball manual	42,7 %	92,4 %	13,1 %	8,9 %
	Serveis personals	72,8 %	100,0 %	0,0 %	0,0 %
	Administratius i tècnics	69,2 %	100,0 %	41,5 %	15,3 %
	Directius, professionals i científics	74,5 %	100,0 %	50,5 %	33,0 %
	Total	47,5 %	93,6 %	17,0 %	10,7 %
Serveis	Treball manual	46,5 %	94,8 %	17,1 %	9,8 %
	Serveis personals	67,2 %	97,9 %	28,3 %	12,9 %
	Administratius i tècnics	83,5 %	99,5 %	42,8 %	17,0 %
	Directius, professionals i científics	87,2 %	99,4 %	56,8 %	23,7 %
	Total	71,4 %	98,0 %	35,8 %	15,7 %
Total	Treball manual	49,3 %	94,9 %	14,3 %	8,9 %
	Serveis personals	67,8 %	98,0 %	28,1 %	13,0 %
	Administratius i tècnics	80,5 %	98,8 %	40,3 %	15,8 %
	Directius, professionals i científics	85,8 %	99,4 %	57,0 %	23,2 %
	Total	68,3 %	97,5 %	32,1 %	14,3 %

Base: població ocupada i desocupada amb feina anterior (4.339).

Ombrejat gris: diferències estadísticament significatives.

Nombres en gris: dades no significatives per al càlcul.

Com mostra la taula 2.10, entre la població estrangera han augmentat totes les competències lingüístiques que s'han tingut en compte. Les diferències en els repertoris lingüístics depenen del perfil laboral i s'atribueixen a processos paral·lels d'integració lingüística i reemigració. S'observa una adequació important dels repertoris lingüístics a les condicions de producció en cadascun d'aquests perfils. Entre el grup dels treballadors manuals d'origen estranger tot just un 17,4 % saben parlar,

llegir i escriure el català, un percentatge que arriba al 46,1% en el grup dels directius, professionals i científics.

Taula 2.10. Competències en català de la població nascuda a l'estranger segons el perfil professional. 2008-2013

	Català: l'entén, el sap parlar, el sap llegir i el sap escriure		Castellà: l'entén, el sap parlar, el sap llegir i el sap escriure		Anglès: l'entén, el sap parlar, el sap llegir i el sap escriure		Àrab/Amazic: el sap parlar fluidament	
	2008	2013	2008	2013	2008	2013	2008	2013
Treballadors manuals	12,8 %	17,4 %	82,5 %	86,3 %	14,4 %	17,7 %	17,6 %	26,5 %
Atenció al públic, comercials i encarregats	25,2 %	31,6 %	92,1 %	92,1 %	28,2 %	30,5 %	8,7 %	7,9 %
Administratius i tècnics	47,3 %	39,1 %	97,0 %	90,5 %	47,0 %	36,3 %	4,3 %	14,3 %
Directius, professionals i científics	40,2 %	46,1 %	86,6 %	97,0 %	50,5 %	77,7 %	2,9 %	3,8 %
Total	23,3 %	28,0 %	87,3 %	90,1 %	26,5 %	31,4 %	11,6 %	16,1 %

Base: població ocupada i desocupada amb feina anterior i nascuda a l'estranger (844).

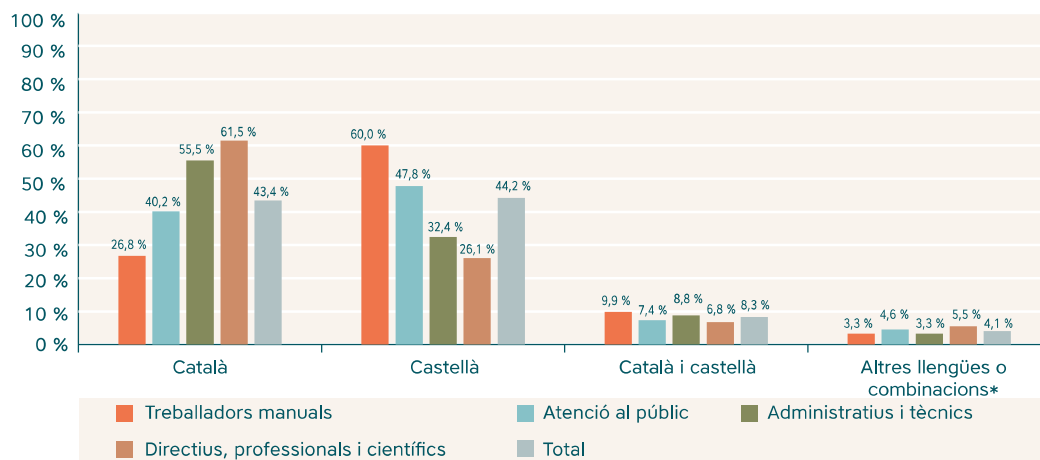
Ombrejat gris: diferències estadísticament significatives.

Nombres en gris: dades no significatives per al càlcul.

El català com a llengua habitual als centres de treball (gràfic 2.3) ha augmentat significativament des del 2008, pràcticament en set punts. Prop del 44% dels centres de treball tindrien aquesta llengua com a habitual. Pel que fa al castellà s'observa un procés similar, cada cop menys centres tindrien una doble adscripció lingüística. Així doncs, es pot considerar la percepció dels enquestats de polarització dels centres de treball segons la llengua. En canvi, la llengua emprada amb els companys de feina mostra una situació similar a la del 2008, però amb un augment considerable en l'ús igualitari de català i castellà (del 19,2% al 27,3%) i un augment d'altres llengües o combinacions (del 2,7% al 5,8%, un percentatge que supera el 9% en el cas del sector de directius, professionals i científics).

Pel que fa als usos lingüístics amb els clients i usuaris, permet observar la importància del bilingüisme: «només en català» i «només en castellà» suposen un 11% i un 18%, respectivament, de les respostes. En canvi, més del 65% dels treballadors fan servir una combinació de llengües en les seves comunicacions amb clients i usuaris. D'altra banda, només un 29,5% indiquen usar «només o sobretot castellà» amb els clients. Finalment, pel que fa a l'anglès al lloc de treball s'han considerat les preguntes de l'enquesta relatives a llengua al centre de treball, amb els companys i amb els clients i usuaris. Només en un 3% de la mostra la llengua anglesa apareix com a llengua de treball. Les diferències són importants i significatives entre els diferents perfils professionals. Un 8,4% dels directius, professionals i científics, el percentatge més alt, van declarar parlar la llengua anglesa. Cal tenir en compte que la inexistència d'una pregunta directa sobre l'ús de l'anglès a la feina facilita que l'indicador indirecte pugui estar infrarepresentant l'ús de llengües estrangeres en el lloc de treball, encara que aquest ús sigui esporàdic.

Gràfic 2.3. Llengua del lloc de treball segons la professió. 2013

Base: població ocupada i desocupada amb feina anterior (4.339).

* Inclou català o castellà i altres llengües.

Taula 2.11. Llengua que parla amb els companys de feina segons la situació professional. 2008-2013

	Només català o sobretot		Tant català com castellà		Només castellà o sobretot		Altres llengües o combinacions*	
	2008	2013	2008	2013	2008	2013	2008	2013
Treballadors manuals	16,7 %	16,0 %	13,9 %	13,7 %	62,9 %	65,8 %	2,1 %	4,4 %
Atenció al públic, comercials i encarregats	27,8 %	30,0 %	20,9 %	19,1 %	42,0 %	49,0 %	3,1 %	5,9 %
Administratius i tècnics	45,6 %	44,5 %	24,4 %	20,6 %	30,3 %	30,9 %	1,4 %	3,9 %
Directius, professionals i científics	52,0 %	50,4 %	20,2 %	16,9 %	22,2 %	23,0 %	4,5 %	9,7 %
Total	33,0 %	32,8 %	19,2 %	27,3 %	42,0 %	44,0 %	2,7 %	5,8 %

Ombrejat gris: diferències estadísticament significatives.

Base: població ocupada i desocupada amb feina anterior (4.339).

* Inclou català o castellà i altres llengües.

Taula 2.12. Llengua en l'atenció als clients i usuaris i presència de l'anglès al lloc de treball segons la situació professional. 2013

	Només català o sobretot	Tant català com castellà	Només castellà o sobretot	Altres llengües o combinacions*	No fa atenció als usuaris	Anglès a la feina (amb companys / al centre / amb usuaris)
Treball manual	16,7 %	15,8 %	40,7 %	1,2 %	25,3 %	0,5 %
Serveis personals	34,0 %	25,3 %	31,0 %	7,2 %	2,5 %	2,1 %
Administratius i tècnics	42,2 %	23,1 %	21,2 %	3,1 %	9,5 %	2,7 %
Directius, professionals i científics	54,2 %	19,5 %	17,4 %	6,4 %	2,5 %	8,4 %
Total	34,5 %	21,0 %	29,5 %	4,5 %	10,5 %	3,0 %

Base: població ocupada i desocupada amb feina anterior (4.339).

Ombrejat gris: diferències estadísticament significatives.

* Inclou català o castellà i altres llengües.

2.5. Conclusions

Aquest capítol constata la distribució de les competències lingüístiques segons la situació laboral i professional, aportant elements comparatius entre el 2008 i el 2013. A més, es descriuen els principals usos lingüístics a les empreses (la llengua del centre de treball, amb els companys de feina i amb els clients). S'ha observat que, entre la població ocupada, el coneixement del català s'ha incrementat del 66,6 % al 71,4 % i les competències en anglès han augmentat un terç i han passat del 26 % al 34,2 %. Com menys relació amb l'ocupació, menys coneixement del català i de la resta de llengües. Només en el cas de la població desocupada sense feina anterior (joves aturats) no es produeix aquesta relació.

Entre la població desocupada i entre els que es dediquen a les feines de la llar s'observa una absència del català més elevada que en anys anteriors. Per tant, participar en l'esfera pública a través del treball implica més competències lingüístiques. També s'observa el pas a un mercat de treball més multilingüe quant a les competències lingüístiques dels treballadors. Una majoria dels directius, professionals i tècnics indiquen que parlen, llegeixen i escriuen l'anglès. Al mateix temps, les noves combinacions de llengües en el mercat de treball augmenten, tot i que tímidament.

S'han mostrat algunes dades clau que relacionen els coneixements lingüístics (causa) i la situació laboral (efecte). Respecte a aquest segon punt, cal tenir en compte que, a l'hora d'analitzar les relacions entre llengua i professió, s'han de tenir presents altres factors que hi intervenen (el nivell d'estudis o l'origen, per esmentar-ne dos exemples) per evitar una visió poc acurada de la relació entre les variables. Tot i que la mostra té un subgrup baix en aquest apartat, ser trilingüe o quadrilingüe fa que les taxes d'ocupació augmentin notablement. En el cas de la població trilingüe (català, castellà i anglès) les probabilitats d'estar ocupat són del 80,8 %, i en el cas de la població quadrilingüe (català, castellà, anglès i francès), del 82,7 %. La variable dels grups sociolingüístics mostra que la combinació entre l'ús i l'origen del català a l'entorn social i familiar provoca alts nivells d'ocupació. L'atur ha colpejat durament aquells que no parlen català. Entre els parlants d'àrab i/o amazic el 41,6 % són població desocupada tot i haver tingut una feina anterior. Altres grups minoritaris afectats per una situació similar són la població romanesa i la que no parla castellà. Tot plegat, són efectes relacionats amb l'etnoestratificació del mercat de treball i els efectes de la crisi.

També s'han analitzat quatre perfils professionals que difereixen notablement quant a les seves competències lingüístiques: treballadors manuals, atenció al públic (comercials i encarregats inclosos), administratius i tècnics, i directius, professionals i científics. S'ha observat una diferenciació creixent en els repertoris lingüístics d'aquests quatre grups arran de la crisi econòmica i de la intensificació dels processos d'informacionalisme (més necessitat de treballar amb el llenguatge), de la internacionalització i de la terciarització. El grup dels treballadors manuals perd efectius notablement a favor dels serveis d'atenció al públic, en què les competències lingüístiques orals són clau. Sense unes competències lingüístiques adients, sembla cada cop més difícil la transició d'un perfil professional a un altre. Que un gran nombre de llocs de treball requereixin més competències lingüístiques en l'economia informacional és un toc d'atenció pel que fa als problemes d'ocupació a Catalunya de la població que no parla, com a mínim, català i anglès.